

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO WPISANEGO DO REJESTRU ZABYTEKÓW

ŻURAWICA PRZEMYŚL

6211
w2

1. Nazwa

FORT XVIII „Lipowica” TWIERDZY PRZEMYŚL

612/42/1/41

2. Czas powstania

1887 rok

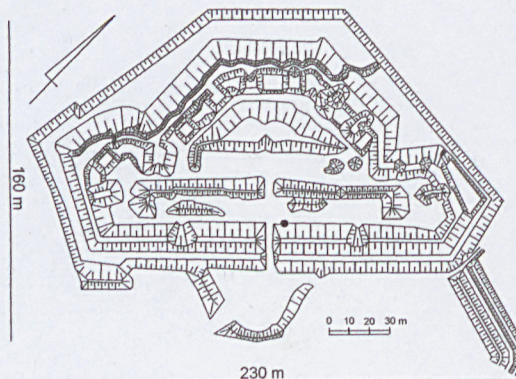
4. Adres

Żurawica

nr ewidencyjny działki 1880/6

nr księgi wieczystej

11. Materiały graficzne

5. Przynależność administracyjna

województwo podkarpackie

powiat przemyski PRZEMYŚL

gmina Żurawica

6. Współrzędne geograficzne

N: 49°48'38.95" E:22°45'9.42"

7. Poprzednie nazwy miejscowości

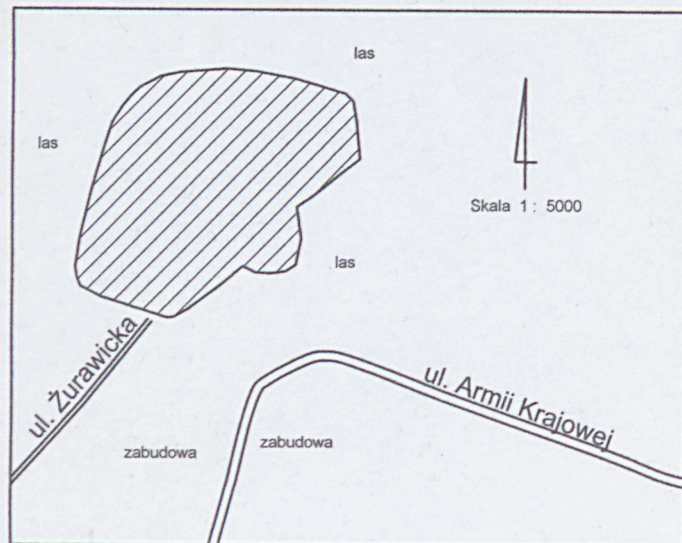
8. Właściciel i jego adres

Gmina Żurawica
ul. Ojca Św. Jana Pawła II 1
37-710 Żurawica

9. Użytkownik i jego adres

10. Formy ochrony

Wpisany do rejestru zabytków decyzją
z dnia 28.12.2016 r. pod poz. A-1436

Twierdzę Przemyśl Austriacy zaczęli budować już na początku XIX wieku. Pierwsze plany ufortyfikowania Przemyśla powstały w 1819 r. opracowane przez generała Blagojecica, który zaplanował budowę przyczółka mostowego wzmocnionego szancami. Następnie pułkownik Hrabowsky zaplanował w 1830 r. usypanie szanców w odległości 5 km od centrum miasta. Kolejne plany powstały w latach 1845 – 1847. Jednakże ich też nie zrealizowano. W wyniku pogorszenia się stosunków pomiędzy Austrią a Rosją z uwagi na wojnę Krymską, przystąpiono w 1854 r. do budowy szanców. Jednakże w czerwcu 1855 r. prace przerwano. Z 35 szanców ukończono 19 obiektów, a przy 10 prace zostały wstrzymane. Z uwagi na kryzys bałkański prace nad ufortyfikowaniem Przemyśla wznowiono w 1878 r. Przebudowano wtedy część szanców z lat 1854-55. W latach 1876-77 szwajcarski inżynier Salis Soglio opracował nowy program rozbudowy twierdzy. Od 1881 r. rozpoczęto budowę fortów artyleryjskich, stosując po raz pierwszy beton jako podstawowy materiał konstrukcyjny. W 1887 roku przystąpiono do budowy rdzenia. Budowa rdzenia oparta była na dwóch wcześniejszych projektach Salis Soglio. Obwód rdzenia wyniósł 16 km. Fortu XVIII „Lipowica” wybudowano w 1887 r. tak jak pozostałe obiekty rdzenia, na wcześniejszym obiekcie z lat 1854-1855. Reprezentował typ prowizorycznego fortu ześrodkowanego. Fort XVIII „Lipowica” był połączony z innymi obiektami rdzenia wałem i miał za zadanie obronę wzgórz Lipowicy. W latach 1920-30 fort częściowo rozebrano.

Sytuacja: Fort XVIII „Lipowica” usytuowany jest w północnym odcinku obwałowań rdzenia, przy ul. Armii Krajowej w Przemyślu, w granicach administracyjnych Żurawicy, na terenie Lasów Państwowych. Był to fort artyleryjski mający bronić północno - zachodniego odcinka rdzenia. Fort oddalony ok. 70 m na północny – zachód od ul. Armii Krajowej w Przemyślu, która pełniła rolę drogi rokadowej.

Materiał: Nasypy ziemne tworzą wał wielokrotnie załamany, z poprzecznkami, w których znajdują się pozostałości murowanych schronów o konstrukcji ceglanej, przykryte blachą falistą i ziemią. Stropy przelotni z szyn stalowych zalany betonem forticznym. Koszary i schron centralny wykonane były z drewna na murowanym fundamencie. Strop składał się z podwójnej warstwy belek drewnianych 30 x 30 cm i 15 x 15 cm, na który wylano 30 cm warstwę betonu, a całość obsypano ziemią.

Rzut, bryła, elewacja: Fort wybudowany na wielokrotnie załamanym narysie, otoczony suchą fosą. Zwrócony ku północnemu - zachodowi. Wjazd do fortu od strony południowo – wschodniej, przez częściowo zniwelowaną basteję ziemną chroniącą bramę usytuowaną centralnie, w szyjowym odcinku wału. Na przeciw bramy zlokalizowane były koszary szyjowe zbudowane z drewna, tak samo schron centralny. Z prawej strony bramy, u podstawy wału szyjowego usytuowano studnię o ceglanej cembrowinie. Wjazd do fortu poprowadzony od strony południowo - wschodniej ok. 70 m odcinkiem drogi łączącej się z drogą rokadową (obecnie ul. Armii Krajowej). Narożniki fosy szyjowej łączą się z wałami rdzenia.

Obecnie zachowały się ziemne elementy fortu i częściowo schrony pogotowia w poprzecznicach, których wejścia są zasypane. Całość porośnięta jest zwartym drzewostanem i krzewami.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa całkowita ok. 2,40 ha	16. Przeznaczenie pierwotne Fort artyleryjski, ześrodkowany	17. Użytkowanie obecne Nieużytkowany
18. Stan zachowania Narys czytelny. Zachował się częściowo schron pogotowia i studnia.		19. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie Oczyścić fort z zakrzaczenia i większości drzew, nie pochodzących z masek. Zapewnić zadarnienie się stoków, a następnie zapewnić częste koszenie.	

20. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Karta ewidencyjna, tzw. zielona. Opr. J. Bogdanowski 1965 r. W zbiorach archiwalnych WUOZ w Przemyślu.

21. Uwagi

22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Bibliografia

Twierdza Przemyśl. Powstanie. Rozwój. Technologie – T. Idzikowski. Krosno 2014 r.
Teksty K. Wielgusa z zasobów Związku Gmin Fortecznych Twierdzy Przemyśl.

24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

tekst Katarzyna Winiarska wrzesień 2019 r. *U Winiarska*

plany, rysunki Katarzyna Winiarska wrzesień 2019 r. *U Winiarska*

25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

fotografie Katarzyna Winiarska wrzesień 2019 r. i z archiwum ZGFTP

U Winiarska

26. Załączniki

1 wkładk

1. Miejscowość	Żurawica	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres FORT XVIII „Lipowica” TWIERDZY PRZEMYŚL	6. Zawartość załącznika Zdjęcia
2. Gmina	Żurawica		
3. Powiat	przemyski		
4. Województwo	podkarpackie		

Widok na basteję

Wał szyjowy – miejsce straceń

Studnia

Fosa czołowa

Stok lewego barku

Stanowisko artyleryjskie

Miejsce po koszarach szyjowych